

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

COMPLEX ASSESSMENT OF THE LEVEL OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

УДК 658.1-049.5

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct63-11>

Копилюк О.І.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи
та страхового бізнесу
Львівський торговельно-економічний
університет

Музичка О.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи
та страхового бізнесу
Львівський торговельно-економічний
університет

Рутар Р.І.

магістр
Львівський торговельно-економічний
університет

Korylyuk Oksana

Lviv University of Trade and Economics

Muzychka Oleksandra

Lviv University of Trade and Economics

Rutar Roman

Lviv University of Trade and Economics

Розкрито сутність категорії «фінансово-економічна безпека підприємства» як універсальної та комплексної дефініції, яка ґрунтується на системі ідентифікації, оцінюванні, мінімізації потенційних і реальних ризиків, загроз і небезпек, забезпечує максимізацію результативності діяльності, вартості бізнесу, захист інтересів усіх учасників виробничо-господарського процесу. Розроблено авторський підхід до методики оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства на основі індикаторного підходу, який дає змогу диференціювати такі рівні безпеки: високий, задовільний, незадовільний, критичний. Як часткові складники запропоновано індикатори безпеки: майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності. Практичну реалізацію даної методики здійснено з використанням фактичних даних ПрАТ «Карлсберг Україна» за 2016–2020 рр. та ідентифіковано високий рівень фінансово-економічної безпеки даного суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека підприємства, рівень безпеки, індикатори безпеки, загрози, небезпеки.

The essence of the category «financial and economic security of the enterprise» as a universal and comprehensive definition, based on the system of identification, assessment, minimization of potential and real risks, threats and dangers, maximizes performance, business value, protects the interests of all participants in the production and economic process. The level of financial and economic security of the enterprise is assessed in quantitative and qualitative terms in a dynamic dimension. The author's approach to the method of assessing the level of financial and economic security of the enterprise based on the indicator approach, which allows to differentiate the following levels of security: high, satisfactory, unsatisfactory, critical. The algorithm of indicator assessment of financial and economic security determines the weights for the main subgroups, taking into account their importance and the level of impact (positive, negative) on financial and economic security. The high level of financial and economic security of the enterprise provides resistance to threats and dangers, the ability to self-finance, implement current and strategic plans. A satisfactory level of financial and economic security of the enterprise indicates that the problems are potential, real risks and threats do not affect the ability of the enterprise to pay its obligations. Unsatisfactory level of financial and economic security of the enterprise shows the existing real crisis phenomena and threats, the level of solvency of the enterprise is low, requires reactive management to overcome threats and dangers. The critical level of financial and economic security of the enterprise confirms the signs of insolvency, inability to repay obligations, threats and dangers are real, can lead to bankruptcy or reorganization. As partial components, security indicators are proposed: property status, liquidity, financial stability, business activity, profitability. The practical implementation of this technique was carried out using the actual data of PJSC «Carlsberg Ukraine» for 2016–2020, and identified a high level of financial and economic security of the entity. It is noted that the company has reserves for economic growth, increase of own capital and potential, its activity is balanced, financial stability is high.

Key words: financial and economic security of the enterprise, security level, security indicators, threats, dangers.

Постановка проблеми. Екзистенційні виклики та загрози, пандемічні умови, ризики, які супроводжують операційну та інші види діяльності підприємства, суттєво впливають на раціональне використання ресурсів, ефективність виробництва, фінансову стійкість та платоспроможність. Погіршення основних показників діяльності підприємства призводить до зниження рівня фінансово-економічної безпеки та може зумовити процедуру ліквідації й банкрутства. За таких умов актуалізується проблема комплексної оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства, яка дає змогу не лише виявити її стан, загрози та небезпеки функціонування, а й конкретизувати заходи управління в кризових умовах. Підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства є пріоритетним завданням, реалізація якого забезпечить збереження ринків збуту, оптимізацію ресурсного потенціалу, зміцнення економічної стабільності, збільшення прибутків, вирішення існуючих фінансово-господарських проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжними та вітчизняними науковцями здійснено значну кількість досліджень, які відображають теоретичні та прикладні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств різних галузей економіки. Основні аспекти визначення сутності поняття економічної та фінансової безпеки як її складника, системи критеріїв і параметрів оцінювання, загроз і небезпек досліджено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, таких як: К. Рачковські, Л. Карбовнік, Ю. Франк-Домбровська, М. Зуба, Р. Ката, К. Новак, М. Лещинська, А. Коваль, В. Себастьянка, І. Крац, І. Химич, Т. Винник, Н. Константюк, Н. Тимошик, Н. Юрик та ін. Незважаючи на вагомий доробок із даних питань, в умовах сьогодення залишаються недостатньо вирішеними питання систематизації ризиків і загроз екзогенного та ендогенного характеру для функціонування підприємства, методичного інструментарію оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування методики комплексної оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних наукових підходах відсутня однозначність щодо розкриття сутності та особливостей фінансово-економічної безпеки підприємства. Зокрема, інтегруючи та співставляючи поняття «фінансова» та «економічна» безпека підприємства, К. Рачковські відзначає, що «...тоді як економічна безпека є більш ширшим поняттям, що є закономірним, фінансова безпека є вузьким, хоча й фундаментальним синонімом економічної безпеки». Фінансову безпеку вчений визначає як процес постійного зниження та усунення фінансових ризиків для забезпечення достатності капіталу, його адаптивності до профілю ризику й переваг конкретного суб'єкта господарювання. Для забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання необхідні ліквідність, фінансова та капітальна стійкість з урахуванням масштабів здійснюваної діяльності [1].

Л. Карбовнік [2], Ю. Франк-Домбровська [3] та М. Зуба [4] ототожнюють фінансову безпеку зі здатністю підтримувати ліквідність і платоспроможність, а також із високою ефективністю управління підприємством.

Науковці Р. Ката, К. Новак, М. Лещинська, А. Коваль, Б. Себастьянка фінансову безпеку визначають як стійкість у довгостроковій перспективі та спроможність подолання поточних ризиків як фінансового, так і нефінансового характеру й можливості матеріалізації нефінансового ризику [5, с. 29].

На думку І. Крац, фінансова безпека – це можливість отримати кошти, коли у цьому виникає необхідність. Це стан (не загрозливий), який дає суб'єкту відчуття впевненості у його функціонуванні та шанс на розвиток. Під фінансовою безпекою розуміють також проміжний стан у формуванні фінансової незалежності [6]. Антонім цього поняття – фінансова загроза.

Із позицій антикризового менеджменту фінансово-економічний складник безпеки підприємства трактується як сформований з урахуванням організаційного та управлінського складників фінансово-економічний план, який стосується як самої діяльності, так і загального розвитку підприємства у цілому з урахуванням швидкозмінних умов ведення бізнесу на національному та міжнародному рівнях [7].

Системний підхід до розкриття сутності даного поняття полягає у тому, що фінансово-економічна безпека підприємства є досить складною системою з певною структурою і механізмом відносин між її елементами. Мета системи – забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування підприємства сьогодні і високий потенціал розвитку в майбутньому [8, с. 47].

На нашу думку, фінансово-економічну безпеку підприємства слід розглядати як універсальну та комплексну дефініцію, яка ґрунтується на системі ідентифікації, оцінюванні, мінімізації потенційних і реальних ризиків, загроз та небезпек, забезпечує максимізацію результативності діяльності, вартості бізнесу, захист інтересів усіх учасників виробничо-господарського процесу.

Рівень фінансово-економічної безпеки підприємства оцінюється з кількісного та якісного боків у динамічному вимірі. Для оцінювання інтегрального показника фінансово-економічної безпеки підприємства (ІФЕБ) пропонуємо використати авторський підхід, згідно з яким значення даного показника визначається за формулою:

$$I_{\text{ФЕБ}} = I_{\text{МС}} \times 0,2 + I_{\text{Л}} \times 0,2 + I_{\text{ФС}} \times 0,2 + I_{\text{ДА}} \times 0,2 + I_{\text{Р}} \times 0,2, \quad (1)$$

де $I_{\text{МС}}$, $I_{\text{Л}}$, $I_{\text{ФС}}$, $I_{\text{ДА}}$, $I_{\text{Р}}$ – запропоновані часткові індикатори (матеріального стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності) фінансово-економічної безпеки підприємства, які формують інтегральний індикатор.

В алгоритмі індикаторної оцінки фінансово-економічної безпеки велике значення має визначення вагових коефіцієнтів для основних підгруп з урахуванням їх значимості та рівня впливу (позитивний, негативний) на фінансово-економічну безпеку. Їх ранжування здійснюється з використанням їхньої частки, а сукупність становить 1. Найбільш значимими методами залишаються метод експертних оцінок та метод порівняння із середньогалузевим значенням. Даний підхід апробовано на фактичних даних звітності ПрАТ «Карлсберг Україна» за 2016–2020 рр., яке є підприємством галузі виробництва пива й безалкогольних напоїв та одним із лідерів ринку (табл. 1).

Уважаємо, що рівень фінансово-економічної безпеки підприємства може бути високим, задовільним, проблемним, незадовільним (табл. 2).

Інтегральний показник фінансово-економічної безпеки ПрАТ «Карлсберг Україна» представлено на рис. 1.

Як засвідчили проведені розрахунки, інтегральний індикатор фінансово-економічної безпеки впродовж 2016–2020 рр. демонстрував стійку динаміку до зростання з 1,685 у 2016 р. до 2,165 у 2020 р. Дані значення дали змогу оцінити рівень безпеки як високий, а підприємство – як стійке до загроз і небезпек, здатне до самофінансування, реалізації поточних та стратегічних планів, раціонального розподілу фінансових ресурсів, забезпечення корпоративної безпеки у поточному й стратегічному вимірах. Підприємство має резерви для економічного зростання, нарощення власного капіталу й потенціалу, його діяльність збалансована, фінансова стійкість – висока.

Висновки з проведеного дослідження. Запропоновано визначення сутності категорії «фінансово-економічна безпека підприємства» як універсальної та комплексної дефініції, яка

Розрахунок інтегральних індикаторів у розрізі визначених складників фінансово-економічної безпеки ПрАТ «Карлсберг Україна» за 2016–2020 рр.

Показники	Вагове значення	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Показники безпеки майнового стану						
Коефіцієнт зносу	0,25	0,154	0,145	0,154	0,157	0,157
Коефіцієнт придатності	0,25	0,096	0,105	0,096	0,093	0,093
Фондомісткість	0,25	0,075	0,080	0,060	0,060	0,068
Фондовіддача	0,25	0,843	0,778	1,028	1,053	0,930
Інтегральний індикатор безпеки майнового стану	0,2	1,168	1,108	1,338	1,363	1,248
Показники безпеки ліквідності підприємства						
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,33	0,469	0,492	0,488	0,479	0,459
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,33	0,432	0,429	0,386	0,363	0,376
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,34	0,374	0,330	0,258	0,231	0,262
Інтегральний індикатор безпеки ліквідності	0,2	1,275	1,251	1,133	1,073	1,097
Показники безпеки фінансової стійкості підприємства						
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,25	0,131	0,162	0,161	0,158	0,150
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,25	0,274	0,459	0,453	0,423	0,376
Коефіцієнт фінансової залежності	0,25	0,119	0,088	0,089	0,093	0,100
Коефіцієнт фінансового ризику	0,25	0,228	0,136	0,138	0,148	0,166
Інтегральний індикатор безпеки фінансової стійкості	0,2	0,752	0,845	0,841	0,821	0,792
Показники безпеки ділової активності підприємства						
Коефіцієнт загальної оборотності активів	0,142	0,135	0,162	0,231	0,255	0,228
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	0,143	0,243	0,523	0,894	1,014	0,733
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,143	1,414	1,645	1,655	1,682	1,519
Коефіцієнт покриття дебіторської заборгованості	0,143	0,014	0,012	0,012	0,012	0,013
Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів	0,143	1,888	2,974	3,933	4,061	3,804
Коефіцієнт оборотності короткострокової кредиторської заборгованості	0,143	0,811	0,859	0,821	0,841	0,695
Співвідношення короткострокової кредиторської та дебіторської заборгованості	0,143	0,082	0,075	0,071	0,072	0,065
Інтегральний індикатор безпеки ділової активності	0,2	4,587	6,251	7,617	7,936	7,058
Показники безпеки рентабельності підприємства						
Рентабельність підприємства	0,125	0,023	0,026	0,044	0,038	0,041
Рентабельність власного капіталу	0,125	0,042	0,044	0,071	0,059	0,064
Рентабельність необоротних активів	0,125	0,068	0,060	0,097	0,079	0,083
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	0,125	0,170	0,170	0,165	0,166	0,160
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	0,125	0,023	0,024	0,032	0,025	0,032
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	0,125	0,025	0,023	0,027	0,021	0,025
Коефіцієнт реінвестування	0,125	0,220	0,213	0,126	0,153	0,149
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,125	0,074	0,075	0,072	0,073	0,077
Інтегральний індикатор безпеки рентабельності підприємства	0,2	0,645	0,635	0,634	0,614	0,631
Інтегральний індикатор фінансово-економічної безпеки підприємства	x	1,685	2,018	2,312	2,361	2,165

Джерело: розраховано авторами на основі фінансової звітності ПрАТ «Карлсберг Україна»

Якісна характеристика рівня фінансово-економічної безпеки підприємства

Значення інтегрального показника	Характеристика
Більше 1	Високий рівень фінансово-економічної безпеки, стійкість до загроз і небезпек, здатність до самофінансування, реалізації поточних та стратегічних планів
0,67-1	Задовільний рівень фінансово-економічної безпеки. Проблеми мають потенційний характер, реальні ризики й загрози не впливають на здатність підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями
0,34-0,66	Незадовільний рівень фінансово-економічної безпеки. Наявні реальні кризові явища і загрози, рівень платоспроможності підприємства низький, вимагає реактивного менеджменту для подолання загроз і небезпек
0-0,33	Критичний рівень фінансово-економічної безпеки. Ознаки неплатоспроможності, нездатності погасити зобов'язання, загрози та небезпеки реальні, можуть спричинити банкрутство або реорганізацію

Джерело: авторська розробка

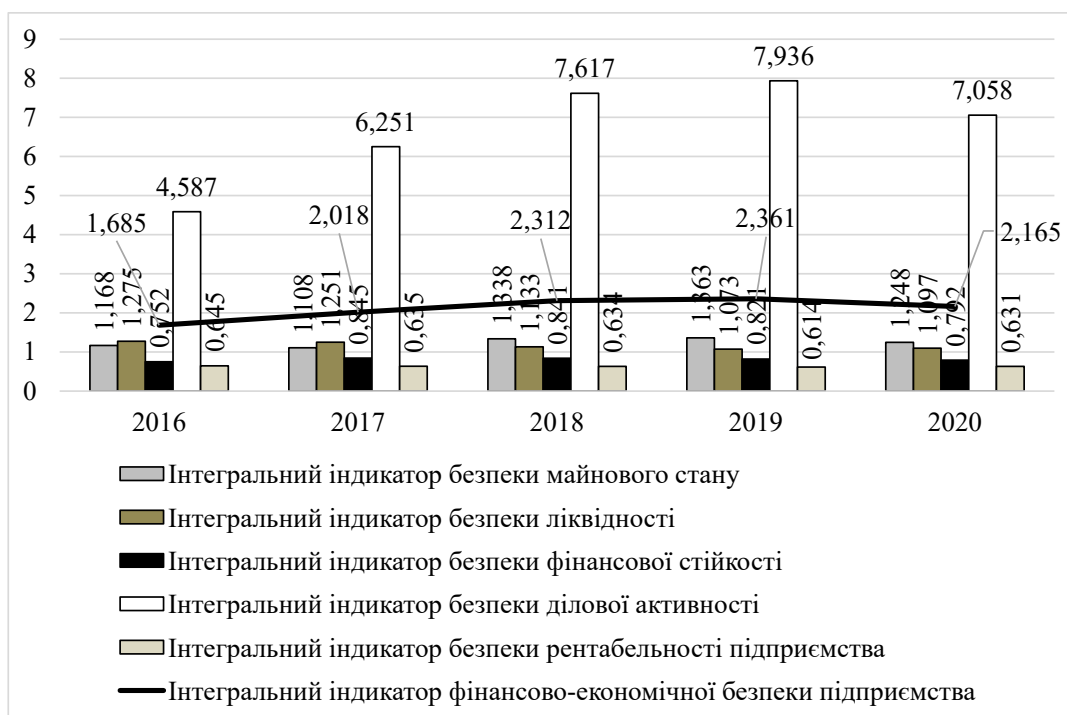

Рис. 1. Інтегральний індикатор фінансово-економічної безпеки ПрАТ «Карлсберг Україна» за 2016–2020 рр.

Джерело: авторська розробка

ґрунтується на системі ідентифікації, оцінюванні, мінімізації потенційних і реальних ризиків, загроз і небезпек, забезпечує максимізацію результативності діяльності, вартості бізнесу, захист інтересів усіх учасників виробничо-господарського процесу. Розроблено методичний інструментарій для комплексного оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства на основі індикаторного підходу, який дає змогу диференціювати такі рівні безпеки: високий, задовільний, незадовільний, критичний. Як часткові складники запропоновано індикатори безпеки: майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності.

Подальші дослідження у цьому напрямі повинні спрямовуватися на розроблення основних

елементів системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, механізмів її реалізації, ідентифікації ризиків, загроз та небезпек.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Raczkowski K. Bezpieczeństwo finansowe. Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie. Difin. Warszawa. 2014. S. 299–324.
2. Karbownik L. Kasowe i memoriałowe mierniki oceny bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa. Acta Universitatis Lodziensis. Folia Economica. 2012 a. S. 79–93.
3. Franc-Dąbrowska J. Bezpieczeństwo finansowe a efektywność zaangażowania kapitałów własnych. Roczniki Nauk Rolniczych. 2006. Seria G 93(1). S. 121–128.

4. Zuba M. Wpływ wstąpienia Polski do UE na rentowność i bezpieczeństwo finansowe wybranych spółdzielni mleczarskich. *Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego*. 2010. № 10(25). S. 116–124.

5. Kata R., Nowak K, Leszczyńska M. Kowal A., Sebastianka B. Bezpieczeństwo finansowe gospodarstw domowych – wybrane zagadnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego Rzeszów. 2021. 322 s.

6. Kraś I. Polityka banku centralnego a bezpieczeństwo finansowe państwa. *Przegląd Strategiczny*. 2013. № 1.

7. Фінансова безпека підприємства як антикризовий метод управління / І.Г. Химич, Т.М. Винник, Н.І. Константюк, Н.С. Тимошик та ін. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 153–159.

8. Формування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки в системі управління портовими підприємствами : монографія / за ред. Л.В. Ширяєвої. Київ : Інтернаука, 2021. 174 с.

REFERENCES:

1. Raczkowski K. (2017) Bezpieczeństwo finansowe. *Ekonomika bezpieczeństwa państwa w zarysie*. Difin. Warszawa. S. 299–324.

2. Karbownik L. (2012a) Kasowe i memoriałowe mierniki oceny bezpieczeństwa finansowego

przedsiębiorstwa. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Economica*. S. 79–93.

3. Franc-Dąbrowska J. (2006) Bezpieczeństwo finansowe a efektywność zaangażowania kapitałów własnych. *Roczniki Nauk Rolniczych. Seria G* 93(1). S. 121–128.

4. Zuba M. (2010) Wpływ wstąpienia Polski do UE na rentowność i bezpieczeństwo finansowe wybranych spółdzielni mleczarskich. *Zeszyty Naukowe SGGW. Problemy Rolnictwa Światowego*. 10(25). S. 116–124.

5. Kata R., Nowak K, Leszczyńska M. Kowal A., Sebastianka B. (2021) Bezpieczeństwo finansowe gospodarstw domowych – wybrane zagadnienia. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego Rzeszów. 322 s.

6. Kraś I. (2013) Polityka banku centralnego a bezpieczeństwo finansowe państwa. *Przegląd Strategiczny*, nr 1.

7. Khimich I.G., Vynnyk T.M., Konstantyuk N.I., Timoshik N.S., Yurik N.E. (2021) Finansova bezpeka pidpryyemstva yak antykrizovyy metod upravlinnya [Financial security of the enterprise as an anti-crisis management method]. *Modern Economics*, vol. 25, pp. 153–159. (in Ukrainian)

8. Shiryayeva L.V. (2021) Formuvannya mekhanizmu zabezpechennya finansovo-ekonomichnoyi bezpeky v systemi upravlinnya portovymy pidpryyemstvamy [Formation of the mechanism of financial and economic security in the management system of port enterprises]. Kyiv: Internauka Publishing House, 174 p. (in Ukrainian)